

rin doğusunda Ahmedşâhî adını verdiği surlarla çevrili bir şehir kurdu. Birinci İngiliz-Afgan savaşında (1839-1842) İngilizler tarafından işgal edilen Kandehar kısa bir süre Şîr Ali Han'ın yönetimindeki Afgan Krallığı'nın merkezi oldu. İkinci İngiliz-Afgan savaşında (1878-1880), İngilizler'in ülkeyi tekrar işgal etmesi üzerine Şîr Ali Han'ın Ruslar'a sığınmasından sonra tahta çıkan Abdurrahman Han zamanında İngilizler Afganistan-Hindistan sınırını tesbit ederken Kandehar'ı Afganistan'da bıraktılar. XX. yüzyılda da stratejik önemini koruyan şehir, 1979'da başlayan Rus işgali döneminde Ruslar'ın ordu kumandanlık merkezlerinden biri haline getirildi ve büyük çarpışmalara sahne oldu; zaman zaman da mücahidlerle Ruslar arasında el değiştirdi. 11 Eylül 2001 tarihinde Washington ve New York kentlerine yapılan terörist saldırısının ardından Amerika Birleşik Devletleri'nin 7 Ekim 2001'de Afganistan'a karşı başlattığı askerî harekât sırasında diğer bazı şehirlerle birlikte Kandehar da ağır bombardımana mâruz kaldı.

Kandehar'ın bugünkü nüfusu 330.000 civarındadır ve bunun büyük çoğunluğunu Peştular oluşturur. 1979'da 178.000 olan nüfusun artmasında Rus işgalinden beri devamlı surette savaş hali yaşanan Afganistan'daki mülteci sorununun da payı vardır. Kâbil'den sonra ikinci büyük şehir olan Kandehar özellikle ulaşım bağlantıları sebebiyle ülkenin en önemli ticaret merkezidir. Şehirde bir milletlerarası havaalanı ile (1970) bir teknik kolej bulunmaktadır. Buradaki mimari eserlerin en tanınmış Ahmed Şah Dürrânî'nin türbesidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Belâzürî, *Fütûh* (Fayda), s. 632; A. J. Toynbee, *Between Oxus and Jumna*, London 1961, s. 19-21, 59-63; C. Masson, *Narrative of Various Journeys in Balochistan, Afghanistan and the Panjab*, London 1974, s. 276-296; C. A. MacNicol - W. Ball, *Excavations at Qandahar 1974 and 1975*, Oxford 1996, bk. İndeks; S. K. Banerji, "The Capture of Qandahar by Humâyûn", *Journal of United Provinces Historical Society*, sy. 131, Calcutta 1940, s. 39-50; P. Bernard, "Un problème de toponymie antique dans l'Asie Centrale: Les noms anciens de Qandahar", *Sr.*, III/2 (1974), s. 171-185; D. Whitehouse, "Excavations at Kandahar, 1974. First Interim Report", *Afghan Studies*, I, Oxford 1978, s. 9-39; M. Longworth Dames, "Kandehâr", *IA*, VI, 152-154; C. E. Bosworth, "Kandahâr", *EL*² (İng.), IV, 535-538; Mehmet Saray, "Afganistan", *DA*, I, 405; Abdülkerim Özyayın, "Argun", *a.e.*, III, 357.

AZMÎ ÖZCAN

KANDEHÂRÎ, Habîbullah

(حبیب الله قندهاری)

Habîbullah b. Feyzillâh Ahundzâde
b. Mollâ Bâber Kandehârî
(1798-1849)

Hindistanlı âlim ve mutasavvîf.

Kandehar'da doğdu. Burada bulunan âlimlerden özellikle Mevlevî Ahmed Kandehârî'den öğrenim gördü. Ardından İran ve Arap ülkelerine seyahat ederek bilgisini geliştirdi. Kandehar'a döndükten sonra Nakşibendî tarikatı şeyhlerinden Fakirullah Şikârpûrî'ye intisap ederek hayatını öğretim ve eser yazmakla geçirdi. Çevresinde Üstâdîkûl ve Muhakkık Kandehârî gibi unvanlarla şöhet buldu. Kandehârî, Ahmed Şehîd ve İsmâil Şehîd'in tarikat-ı Muhammediyye diye bilinen cihad hareketine ilgi duydu ve Sihler'e karşı cihad hareketi başlatmak üzere 1826 yılında İsmâil Şehid ile birlikte Kâbil'e gitti. Ayrıca Horasan, Buhara ve Hindistan çevresindeki âlimlerle ilişki kurdu ve onlar arasında itibar kazandı. Bundan dolayı eserleri buralarda ve özellikle Hindistan'da geniş ölçüde yayıldı. Bu arada çok sayıda öğrenci yetiştirdi. Pencap'taki ilmî çevrelerde ünlü olan Mevlânâ Ahmed Gaznevî, Kandehârî'nin talebelerindedir. Habîbullah Kandehârî 1265 yılı Ramazanında (Ağustos 1849) vefat etti ve Kandehar'da defnedildi.

Eserleri. Kandehârî'nin İslâmî ilimler, tarih, felsefe ve matematik gibi konularda Arapça, Farsça ve Peştu dilinde tesbit edilebilen kırk kadar eseri vardır. *Nağdû's-sikât fi tezyîfi'l-mevzû'ât* ve *Kitâbü's-Şevârih* hadislerle, *'Ademü tekfîri ehli'l-kible* kelâmıla, *Muğtenimü'l-huşûl fi 'ilmi'l-usûl* usul-i fıkıhla ilgilidir. *Kitâb-ı Vaḥdetü'l-vücûd ve vaḥdetü's-şühûd*, *Risâle-i Tefekkür*, *Risâle-i Şabr ve Şük*, *Risâle-i Âfât ve Aḫsâm-ı Ğurûr*, *Ḥuṭab* ve *Mevâ'iz* tasavvuf ve ahlâk konusunda Farsça yazılmış eserleridir. Müellif, Harîrî'nin *el-Maḫâmât*'ını da *Tercüme-i Maḫâmât-ı Harîrî* adıyla Farsça'ya çevirmiştir. Ayrıca *Risâle-i Tevârîh-i Vefeyât-ı Ricâl-i Ma'rûf-i İslâm* ile 1252 (1836) yılına kadar İslâm halife ve hükümdarlarından bahseden *Ebcetü't-tevârîh* adlı eserleri bulunmaktadır. *Tenḫîhu Tehâfütü'l-felâsife*, *Lisânü'l-mizân* ve *Kitâbü Ḥulâsati'l-Mizân* felsefe ve mantığa, *Müntehabu Tahrîr-i Öklîdis*, *Tercüme-i Tahrîr-i Öklîdis*, *Riyâzü'l-mühendisîn*, *Risâle-i Tah-*

ḫîk-i Semt-i Kible ise geometriye dairdir (eserlerinin bir listesi ve yazma nüshaları için bk. *UDMİ*, VII, 889-890).

BİBLİYOGRAFYA :

Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 601, 607; Abdülhay Habîbî, *Târîh-i Afğânîstân*, Tahrân 1367, s. 788; a.mlf., "Habîbullah Kandehârî", *UDMİ*, VII, 888-890.

MUSTAFA ÖZ

KANDEHLEVÎ, Muhammed İdrîs

(محمد إدريس كاندهلوی)

(1899-1974)

Pakistanlı tefsir, hadis ve kelâm âlimi.

Hindistan'ın Bopal şehrinde doğdu. Ailesi Muzaffernagar'a bağlı Kandehle kasabasındandır. Soyu baba tarafından Hz. Ebû Bekir'e, anne tarafından Hz. Ömer'e ulaşır (Muhammed Miyân Sıddîki, s. 31). Bölgesel bir mahkemede görevli olan babası Muhammed İsmâil Kandehlevî aynı zamanda bir ilim adamı idi. Muhammed İdrîs Kandehlevî, Kur'an'ı ezberleyip ilk öğrenimini tamamladıktan sonra Tehâne Bon (Tâne Bôn) şehrindeki Medrese-i Hânkâh-ı Eşrefiyye'de orta öğrenim ve Sehârenpûr'daki Mezâhirü'l-ulûm Medresesi'nde yüksek öğrenim gördü. Burada Halîf Ahmed Sehârenpûrî'den, bölgenin ilim geleneğinde "devre-i hadis" denilen ve belirli hadis kitaplarının okunmasını gerektiren usule göre hadis okudu ve icâzet aldı (1917). Ardından dönemin en itibarlı medresesi olan Dârü'lulûm-i Diyûbend'e giderek Enver Şah Keşmîrî, Şebîr Ahmed Osmânî ve Seyyid Asgar Hüseyin gibi hocalardan hadis okuyup icâzet aldıktan sonra 1920'de hocalığa başladı. Delhi'deki Medrese-i Emîniyye'de bir yıl ders okuttu; daha sonra davet üzerine Dârü'lulûm-i Diyûbend'e gitti ve burada 1929 yılına kadar hadis tefsir ve hadis hocası olarak görev yaptı. Diyûbend'de kendisine "şeyhü't-tefsîr" pâyesi verildi. 1929-1939 yıllarında Haydarâbâd'da (Dekken) bir yandan hocalık yaparken diğer yandan telifle meşgul oldu. Bu arada özellikle hadis şerhleriyle ilgili çalışmalarında Haydarâbâd'daki Âsafiye Kütüphanesi'nin zengin koleksiyonlarından istifade etti. Haydarâbâd Nizamîliği idarî muhtariyete sahip olması sebebiyle ilim adamları için bir cazibe merkezi haline gelmiş, araştırma ve neşriyat için modern kurumlar oluşturulmuştu. Kandehlevî bu ortamdan faydalandı, diğer ilim adamlarıyla dostluk kurdu. 1939'da yeniden Di-